

Autor: Keith Preston

Friedrich Nietzsche v 19. století prohlásil, že s následky krize západní civilizace – vyvolané svržením tradičního evropského řádu silami modernity a ztrátou víry, způsobenou popřením klasické teologie rozšířením obzorů lidského poznání – se budeme vypořádávat dvě století.

Ve druhé dekádě jedenadvacátého století se konfrontace této krize stává stále nevyhnutelnější. 1] Dnešní západní civilizace vykazuje příznaky stále pokročilejšího rozkladu a více než pět století trvající pozici západní Evropy a jejích koloniálních výhonků coby celosvětového mocenského centra stále výrazněji zastiňuje vzestup nových sil v podobě zemí jako Rusko, Čína, Indie a Brazílie.

Nietzsche vizionář

Taktéž masová imigrace ze zemí Třetího světa hrozí učinit demografickou většinu Evropanů v jejich tradičních domovinách minulostí už kolem poloviny tohoto století. Rovnostářský étos, základ sebelegitimizující ideologie západní vládnoucí vrstvy, se stává s každou další dekádou absurdnějším ve svých projevech a tyranštějším ve své praxi.

Budoucí historici pravděpodobně budou vnímat současný Západ coby blázeňec, kde klasické ctnosti heroismu, vysoké kultury, vznešenosti, sebeúcty a rozumu takřka úplně vymizely – ruku v ruce s obecnějšími charakteristikami dospělosti. Současná éra je érou Posledního člověka. Dědictvím masové demokracie a hodnot terapeutického liberalismu je kultura infantilismu. Morálka „resentimentu“ se stala morálkou obecnou. Řídicími zásadami současných liberálních demokracií pak všeobjímající konzumerismus a hlasité dožadování se oficiálního statusu oběti – historické či kosmické, skutečné či domnělé – nespravedlnosti.

Coby klíčovou zásadu vztahu jednotlivce ke společnosti překonává požívačnost jedině sebelítost. Komerční hodnoty kapitalismu, rovnostářské hodnoty marxismu, psychologické hodnoty terapeutické kultury a v kořenech masové demokracie zakódované sklony k vládě davu „smíchala“ moderní společnost do koktejlu, jehož konzumace činí přežití širších a zásadnějších hodnot, spojených se zachováním a trváním civilizace samotné, takřka nemožným. Dost možná ještě děsivější aspekt problému představuje vývoz těchto projevů kulturní degenerace do všech koutů světa. Globalizací poháněný proces amerikanizace s sebou přináší rakovinu, která ohrožuje přežití starodávných kultur s tisíciletou tradicí.

Nietzsche patřil k tomu druhu velkých vizionářů, kteří rozpoznali tento mechanismus už v jeho raných stádiích. V ostrém kontrastu s ideou pokroku – v myšlení 19. století tolik dominantní – považoval Nietzsche velkou část dějin západní civilizace za proces degenerace a úpadku. Příklad platónismu pro něj znamenal svým rozchodem s předsokratiky –

označených Nietzschem za vyvrcholení klasické civilizace – úpadek. Křesťanské podmanění klasického světa tento proces jen prohloubilo a právě tehdy zapustila kořeny skutečná kulturní hniloba. Modernita postrčila úpadek do natolik pokročilé fáze, že ve druhé polovině 19. století dosáhla západní civilizace svého konečného stádia. Nietzsche správně předpověděl podobu 20. století coby času obřích střetnutí masových ideologických hnutí – a tato křeč pak měla západní civilizaci posloužit coby odrazový můstek ke konfrontaci s krizí nihilismu v 21. století. 2]

Nejpronikavější otázky Nietzscheho filozofie směřují k podobě toho, co se po překonání modernity a postmodernity vynoří na druhé straně historické trajektorie západní civilizace. Jako nejpravděpodobnější kurz budoucnosti Západu se jeví jeden ze dvou základních scénářů: prvním je jeho zánik následkem společného působení pozbytí mezinárodních pozic, vnitřního rozkladu a demografického zaplavení. Druhou variantou pak určitá podoba kulturního probuzení a obrody – a právě pro tento scénář se můžeme obrátit pro inspiraci k Nietzschemu. Jak by tedy post-postmoderní západní civilizace skutečně mohla vypadat? Jaké by byly její vůdčí hodnoty, mravy, společenská struktura a politické instituce? Co se podoby svého ideálního typu společnosti typu týče, byl samotný Nietzsche na detaily dosti skoupý. Jeho preference stran těchto záležitostí tak musíme spíše dovozovat.

Nietzsche očividně nebyl ve své době konvenčním „konzervativcem“ jakéhokoliv druhu – a nebyl by jím ani dnes. Tehdejší evropskou šlechtu pokládal za dekadentní a neschopnou či neochotnou v konfrontaci se vzrůstajícími se rovnostářskými hnutími 19. století bojovat za zachování své tradiční historické pozice. **Jeho výtku, podle níž by muži měli usilovat o větší krutost třeba chápat ve světle jeho kritiky slabosti aristokratů.** Nietzsche pevně věřil v Paretův pozdější axiom, podle něhož toho, kdo se stane ovci, pozřou vlci. **Takřka prorocky předvídal neschopnost a nedostatek odhodlání evropských elit pro účinné potírání nebezpečí, představovaných rostoucím ideologickým extremismem doby.** Nietzsche byl anti-Marxem. Kvůli rovnostářským opatřením jako všeobecné volební právo a sociální zákonodárství pohrdal dokonce i konzervativní ikonou Bismarckem. Podobně se mu hnusil i příklon moderních konzervativců k nacionalismu a stavěl se proti Bismarckovu projektu sjednocení dříve samostatných německých států a státek do jednotného národního státu. Ve skutečnosti Nietzsche v nacionalismu spatřoval projev podobných rovnostářských tendencí masové společnosti, jaké se mnohem viditelněji etablovaly v socialismu a komunismu. 3]

Navzdory vulgarizovaným „populárním“ výkladům jeho myšlenek coby předchůdce a podhoubí fašismu a nacismu byl Nietzsche hluboce znepokojen růstem moderního státu a sklonem k militarismu, plynoucí z formování obřích armád – umožněném z velké části zavedením branné povinnosti, dalším projevem moci moderního státu. Stát, v podobě do níž začínal v průběhu 19. století krystalizovat, ztělesňoval Hobbesův popis absolutního vládce coby všeobjímajícího Leviathana. Ohromný nárůst velikosti státu byl výsledkem rostoucí míry politické participace mas skrze všeobecné volební právo a masová politická hnutí, odrážející širokou ideologickou poptávku. K této kritice moderního státu se ve 20. století vrátili teoretici elitářství, jako José Ortega y Gasset. Jak poznamenává Michael Kleen:

„Stát se stal chrámem, v němž masy uctívaly samy sebe. Výměnou za péči o jejich potřeby a lichotky se masy odevzdaly státu, pod jehož záštitou vzkvétaly jako nikdy předtím. Nietzsche i Ortega toto uspořádání považovali přinejlepším za janusovské, neboť i když masy rostly a stávaly se stále početnějšími, vysoká kultura, hudba, vzdělání i individualismus v zásadě trpěly. Evropská kultura začala upadat. Násilí a militarismus (zvláště ve své uniformní podobě) se staly normou.“
4]

Společnost založená na nietzscheovských ideálech by se zjevně postavila proti dalšímu bobtnání Leviathana moderního státu a zavrhlá národovecký šovinismus i agresivní militarismus, tak typický pro velkou část levicové i pravicové politiky v průběhu 20. století. Svým vlastním – předvídatelně jedinečným – způsobem tak Nietzsche ztělesňoval jistý druh panevropského kosmopolitismu. Michael Kleen k tomu říká:

„Nietzsche nám naneštěstí nezanechal propracovanou alternativu moderního státu. Jeho čtenářům tak nezbyvá než dovozovat jeho preference na základě toho, jaká politická uspořádání kritizoval. V knize *Lidské, příliš lidské* (1878) se však zlehka dotknul otázky nacionalismu a národního státu, když přišel s myšlenkou, že Evropanům by prospělo skoncovat s národy a vyšlechtit ‚Evropana‘, jenž by v sobě obsahoval nejlepší vlastnosti všech národů kontinentu. Vysnil si urozenou vrstvu, svobodně si vyměňující ideje napříč Evropou. Na základě jeho dalších prohlášení si tak můžeme domýšlet, že neprosazoval něco na způsob EU nebo nadnárodního státu, ale spíše sbírku tisícovky městských států po vzoru starověkých řeckých *polis*.“ 5]

Podobná domněnka ohledně Nietzscheho upřednostňovaného politického modelu se zdá být přiměřeně podložena i jeho hodnocením předsokratovské klasické civilizace coby vrcholku západní civilizace.

Vzhledem k Nietzscheho výslovnému nepřátelství ke státu stojí za zmínku i jeho pohrdání anarchistickým hnutím své doby. Podle všeho jej považoval za sekularizovanou verzi křesťanské mimosvětské utopie. S ohledem na výrazně milenaristické proudy klasického anarchismu a jeho Rousseauem ovlivněné rovnostářství nebo přijetí anarchismu křesťanskými moralisty Tolstého typu musíme jeho námitky pokládat za nikoliv neopodstatněné. Nietzscheho lze označit za projev nerovnostářského či „pravického“ anarchismu, stejně tak jako je do širšího povědomí zapsán coby „pravický ateista“ díky své pronikavé kritice křesťanské otrocké morálky. Není také příliš pravděpodobné, že by byl filozof příliš oslněn současným libertariánstvím a jeho kořeny v klasickém liberalismu, osvíceneckým racionalismem či vulgární redukcí společenského života na dimenzi potřeb člověka druhu/typu *homo economicus*. **Vzestup klasické buržoazie v 18. a 19. století doprovázely politické a společenské trendy, které se Nietzschemu hnusily: masová demokracie, centralizovaný národní stát, imperialismus a obří národní armády.**

Pokud měl dědičnou evropskou aristokracii za vyžilou, nastupující buržoazii vyšší střední třídy, která usilovala o její místo, by nepochybně považoval za ještě opovrženější. Pokud znamenaly křesťanské základy *ancien régime* úpadek klasické civilizace, o kolik ubožejším by asi Nietzsche shledal *ekonomismus* buržoazie?

Nietzscheho kontrast mezi apollinským a dionýským principem předznamenává Weberovu pozdější kritiku racionalizace moderního života. Podle Nietzscheho neponechává racionalita žádný prostor vášním. Přestože byl jeho vlastní ateismus a materialismus inspirován pozdně osvíceneckým myšlením, Nietzsche byl obdivovatelem renesance, nikoliv osvícenství. Jen s obtížemi si umíme představit míru pohrdání, jakou by Nietzsche jistě choval k současné západní společnosti a její institucionalizaci morálky „resentimentu“ a posedlosti bezpečím a jistotou. Jelikož vyzýval k nebezpečnému životu, bezpochyby by například aktuální trend nacházet v odvěkých dětských hrách a hračkách zdroje nebezpečí či považovat běžné potraviny za takřka ekvivalent jedů za urážku skutečné ctnosti. **Také by jistě bez váhání označil nyní už takřka všeprostopujícího ducha tzv. politické korektnosti za vrcholné pozvednutí otrocké morálky na piedestal a konečnou inverzi vznešenosti.** Nietzsche by pravděpodobně pokládal naši existující terapeutickou kulturu za formu lidské degenerace, v minulosti pokládané za nemožnou. Jistě by si při pohledu na cirkusovou atmosféru současné americké politiky kladl otázku: „Jak je to vůbec možné?“ Kdyby byl Friedrich Nietzsche naším současníkem, nejspíš by při pohledu na stav západní kultury zopakoval Kristova slova v Getsemanské zahradě: „*Odejmi ode mne tento kalich!*“

Nietzscheovská civilizace by nebezpečný život nejen znovu umožnila, ale také podporovala. Taková společnost by pochopitelně byla aristokracií, avšak aristokracií jistého druhu. Nietzsche by stěží vnímal dědičnou šlechtu coby ztělesnění svého ideálu. **Autentická nietzscheovská aristokracie by si pro přijetí do svých řad nepochybně zvolila přísnější požadavky než nahodilost příhodného narození.** Jednalo by se o aristokracii zásluh a nikoliv původu, zároveň by však nešlo o pseudoaristokracii buržoazních elit, pro něž představuje schopnost vydělávat peníze vrcholnou lidskou formu, ani o novou třídu manažersko-byrokratické elity, která se objevila v průběhu 20. století a z jejíž řad se rekrutuje majorita současné vyšší střední třídy [7], momentálně ohrožující dominanci tradiční buržoazie. 8] Znovu si lze snadno domýšlet, že Nietzsche by tuto „Novou třídu“ vnímal jako ještě úpadkovější než buržoazii. Meritokratickou aristokracii si také nepředstavujeme jako sestávající z totalitárních diktátorů, zpravidla spojených s fašismem, komunismem nebo nacismem. Politické instituce prototypické nietzscheovské společnosti by nebyly ani feudální ani kapitalistické, ani sociálnědemokratické nebo totalitární.

V podobně společnosti by ekonomické hodnoty nutně hrály druhé housle těm kulturním a aristokratickým. Na rozdíl od moderních buržoazních společností by existovala účinná bariéra mezi obchodní a politickou třídou. Přihlédneme-li k Nietzscheho otevřenému ateismu, lze se domnívat, že náboženské instituce by měly taktéž jen sekundární úlohu a zůstaly by, podobně jako v současných liberálních režimech, odloučeny od státu – což by však nutně neznamenovalo, že by se všichni stali ateisty. Ateismus by si mohl uchovat současný status dominantní perspektivy intelektuálních elit, kdy se však „obyčejní“ lidé a menší část elit drží náboženství nejspíše nejvíce s jejich kulturní identitou a rodinnými tradicemi.

V poslední době mezi západními národy postupně rostoucí obnovený zájem o původní náboženství a nárůst rozličných forem pohanství mohou poukazovat na širší obrodu tradičních západních předkřesťanských náboženství v blízké budoucnosti. Křesťanství si tak možná bude v určitém bodě muset zvyknout na sdílení prostoru s odinismem nebo Ásatrú – podobně jako je stále více nuceno zvykat si na společnost Wiccy, islámu, východního mysticismu, deismu, záplavy „New Age“ sekt atd. I když by tradice ve společnosti, organizované coby meritokratická aristokracie, zastávala významnou roli, nebyla by účelem sama o sobě. Nietzsche byl koneckonců revolucionářem, jehož myšlenky byly svými implikacemi dokonce radikálnější než Marxovy. **V civilizaci vedené Nietzscheho ideály by tradice byla vnímána jako kontinuum spojující současnost s minulostí a současnost pak jako most z minulosti do budoucnosti.** Tradice by také byla považována za sílu, dodávající jednotlivci pocit zakotvení v kontextu působení historických sil vyššího řádu. Úcta k tradici však neznamena nehybnost – tradici nutno pokládat za stezku a nikoliv konečný bod naší cesty.

Nejzávažnější otázkou při spekulacích o povaze nietzscheovské společnosti pak nutně zůstává, odkud by měla nová a revoluční aristokracie povstat. Stejně jako by aristokracie tohoto typu nemohla zakládat svůj nárok v pouhé finanční zdatnosti, musela by být také něčím víc, než pouhou skupinkou politických oportunistů, jíž se skrze manipulaci, lstivost a intriky podařilo uchopit moc. I když Nietzsche nabádal k větší krutosti, neznamena to automaticky, že by se šlechta vytvořená dle jeho ideálů nedržela tradičního principu *noblesse oblige* („šlechtictví zavazuje“). Nietzscheovské elity nejsou tyrany.

Zánik institucí, jež se Nietzschemu tolik přičily – jako masová demokracie, moderní stát, nadvláda obchodních zájmů, vetché církve a obří armády – by nepochybně posílil instituce ostatní, včetně těch, které v současnosti dusí síly a procesy modernity. Mezi nejzjevnějšími příklady jmenujme rodinu, kmen a komunitu. Jako další se nabízejí gildy, bratrstva (*männerbundy*), kulturní organizace, vzdělávací instituce nezávislé na širším politickém aparátu masové demokracie, charity, místní sdružení pro činnosti komunity, právnícké, vědecké, umělecké, sportovní, profesní, odborové sdružení, zemědělská družstva, občanské ozbrojené sbory, místní milice a řada dalších.

V rámci každého z těchto společenských uskupení by postupem času pravděpodobně vznikla elita složená z jedinců, nadřazených schopností i ctností, kteří by nejprve v rámci své širší komunity a později i společnosti jako takové začali být vnímáni jako právoplatní příslušníci nové meritokratické elity. Oblasti života, vyžadující vysoce specializovanou úroveň znalostí a expertízy by mohly být spravovány pověřenci z akademických institucí, zasvěcených učení a kultivaci ctností a moudrosti svých učedníků. Erik von Kuehnelt-Leddihn rád dával za příklad systému zohledňujícího ideje meritokracie zkušební mechanismus tradiční čínské státní služby. Učenci mandarínské vrstvy byli vybíráni z řad těch, kteří projevili výjimečné dovednosti a schopnosti. Nejednalo se o dědičný stav, a tak i nejprostší vesničané s velkou mírou nadání mohli dosáhnout vysokých postů.

Kuehnelt-Leddihn upozorňoval na jednu ze slabin pravice - neschopnost nabídnout vlastní utopickou alternativu levicovým utopickým vizím. 9] A právě v Nietzscheho díle

Ize najít velmi obecný nástin intelektuálního pozadí „pravicové utopie.“ Se vznikem nových ideologických směrů jako nacionální anarchismus se stává náhled do budoucnosti civilizace po završení éry Posledního člověka o něco možnějším. Jak navrhl jeden anonymní online komentátor:

„Myslím, že svět budoucnosti bude nesmírně společensky komplexní, plný malých městských států, s formami vlády zahrnující celou škálu od těch demokratických přes monarchie až po teokracie, obklopených obřimi venkovskými oblastmi, posetých eko-vesnicemi a divočinou, kde lidé žijící jako lovci-sběrači honí divokou zvěř a sbírají ořechy a bobule, zatímco ohromné obchodní flotily ultralehkých zeppelinů směňují zboží a služby napříč celou planetou a trans humanistické vědomí přebíhá skrz nekonečné, decentralizované počítačové sítě, spravované průmyslovými syndikáty, zaměstnávajícími miliony dělníky, kteří vyrábí satelity, vypouštěné na oběžnou dráhu k udržení celosvětové komunikační sítě - aby i primitivisté mohli pomocí mobilů směňovat zvířecí kůže za kompozitní plastové luky ... a tak dále.“ 10]

Úpadek existencialismu a postmodernismu může velmi dobře značit poslední výdech západní filozofie a naplnění Nietzscheho proroctví o 21. století jako čase, kdy se západní civilizace konečně čelem postaví krizi nihilismu. Rozklad západní filozofie koresponduje s rozpadem západní civilizace samé. 11] Nepokrytá dekadence současných západních elit, které aktivně usilují o podrytí a zničení vlastní civilizace je projevem sebevražedného nihilismu Posledního člověka. Zdánlivě nevyhnutelná demografická přeměna Západu v tomto století může znamenat úsvit nového „post-západního Západu“, z nějž povstanou nové primordiální mýty.

Poznámky:

1] Keith Preston, “The Nietzschean Prophecies: Two Hundred Years of Nihilism and the Coming Crisis of Western Civilization,” *The Radical Tradition: Philosophy, Metapolitics & the Conservative Revolution*, editoval Troy Southgate (Primordial Traditions, 2011).

2] Ibid.

3] Werner J. Dannhauser, “Friedrich Nietzsche,” *History of Political Philosophy*, editovali Joseph Cropsey a Leo Strauss. Chicago and London: University of Chicago Press, 1963, 1972, Třetí vyd., 1987, str. 829-831.

4] Michael Kleen, “Nietzsche and Ortega Juxtaposed,” *Strike-the-Root.Com*, 18. srpna 2010 [archivováno zde].

5] Michael Kleen, “Nietzsche and the State,” *Strike-the-Root.Com*, 15. července 2010 (archivováno zde).

6] Charles Bufe, “Introduction,” *The Philosophy of Friedrich Nietzsche*, by Henry Louis Mencken. San Francisco: See Sharp Press. Původně vydáno v roce 1908.

7] Alvin W. Gouldner, *The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class*. New York: Continuum Publishing Service, 1979.

8] Scott Locklin, “Social Classes: The Upper Middle Class,” *AlternativeRight.Com*, 17.

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

srpna 2010 (archivováno zde).

9] Erik von Kuehnelt-Leddihn, *Leftism Revisited: From De Sade and Marx to Hitler and Pol Pot*. Washington, D.C.: Regnery Gateway, 1990. (česky *Levicové smýšlení: Od de Sada a Marxe k Hitlerovi a Pol Potovi*)

10] Chris George, "Wisdom and Vision," *New Kind of Mind*, 11. dubna 2011 (archivováno zde).

11] Za tento postřeh vděčím Michaelu Parishovi.

Úvaha Keitha Prestona *Nietzsche the Visionary* vyšla na stránkách Attack the System.